

знань студентів/студенток та з'ясування обсягу і складності інформації, затребуваної аудиторією. У ході інформування варто використовувати мову фактів, переконливі статистичні дані, ілюстрації до матеріалу, яскраві приклади із життя, мільтимедійні презентації, фото- й відеоматеріали. Тренеру доцільно робити висновки до кожного окремо закінченого етапу інформування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гендерний моніторинг місцевих виборів 2015 в Україні : Аналітичний звіт [виконаний ВГО «Жіночий консорціум України» у партнерстві із Міжнародним інститутом демократії і підтримки виборів (IDEA)]. – К., 2015.
2. Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні. Національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів Двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН / укладач : Корюкалов М. – К., 2014. – 120 с.
3. Особливості просування жінок у політику в Україні: Аналітичний звіт / Київський інститут гендерних досліджень, ВГО «Жіночий консорціум України». – К., 2013.
4. Усанова Л. Гендерні стереотипи та проблеми лідерства / Л. Усанова, М. Нестеренко // Філософські обрії. – 2015. – №33. – С. 98–106.

Оксана Кікінежди,

доктор психологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри психології,
провідна наукова співробітниця,
директорка Науково-дослідного центру гендерної освіти і
виховання учнівської та студентської молоді
НАПН України – ТНПУ імені Володимира Гнатюка

ГЕНДЕРНИЙ МЕЙНСТРІМІНГ У ВНЗ: СТАНОВЛЕННЯ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Пріоритетами розбудови відкритого і стабільного громадянського суспільства в Україні є базові демократичні цінності цивілізаційного поступу світової спільноти, що актуалізує проблему системної імплементації гендерного підходу в освітньо-виховний простір як засадничого у створенні недискримінаційного середовища з врахуванням вікової та етнокультурної специфіки, впровадження кращих практик соціального партнерства навчальних закладів, родин, громадськості, розвитку паритетних стосунків у батьківсько-дитячій та педагогічній взаємодії, що дасть можливість деконструкції патріархальних гендерних стереотипів у свідомості молоді, формування неупередженого ставлення до здібностей та статусу людини незалежно від її статевої належності, орієнтації на найповнішу самореалізацію особистості в освоєнні будь-яких сфер людської життєдіяльності з врахуванням ментальності українського етносу.

Система вищої освіти є важливим агентом гендерної соціалізації молодих людей, яка може будуватись на принципах рівноправ'я статей,

або, навпаки, містити певні форми ґендерної нерівності. Реалізація проекту «Ґендерний мейнстрімінг у вищих навчальних закладах України» є одним із ефективних шляхів інституалізації ґендерної освіти у вищій школі, що дало змогу привернути увагу викладацького та студентського контингенту до проблеми паритетності статей.

Окреслення перспектив дослідження механізмів соціального пізнання на основі категорії ґендеру дає змогу визначити сутнісні детермінанти набуття індивідом ґендерної ідентичності – статовотипізованої чи еґалітарної, яка змодельована і продовжує моделюватися під впливом соціуму у обох статей, відповідно до традиційної та альтернативної їй – еґалітарної соціалізації як найбільш прогресивної та продуктивної демократичної моделі суспільства – спільноти рівноправних індивідуальностей (К. Абульханова-Славська). У цьому розумінні вихідні положення базової стратегії еґалітарної соціалізації включають реалізацію ідеї ґендерної рівності у різних сферах життєдіяльності; ідею індетермінації біологічною статтю ґендерних ролей; визнання взаємозамінності жіночих і чоловічих соціальних ролей; компоненти еґалітарного світогляду: ґендерну компетентність (знання про різноманітність ґендерних стандартів та здатність до реконструкції статових стереотипів); ґендерну сенситивність (чутливість до дискримінації, ідентифікація ознак сексизму), ґендерну толерантність (повага прав індивідуальності кожної особистості), створення умов для повноцінного розвитку представників різної статі попри статові стереотипи та упередження, ґендерне самовизначення особистості на засадах рівноправ'я, забезпечення кожній особистості свободи вибору, заохочення індивідуальних інтересів безвідносно до статевої належності, підтвердження своєї ідентичності у поведінці, у конкретному вчинку, в життєвому просторі, діяльності тощо.

В основу запропонованої нами еґалітарної моделі статевої соціалізації покладені провідні ідеї гуманістичної психології та педагогіки, принципи особистісно-еґалітарного підходу як базового в особистісному розвитку та подальшій самореалізації внутрішнього потенціалу індивідуальності, формування ґендерної чуйності в паритетній взаємодії між статями, організацію розгорнутого діалогічного спілкування з метою встановлення базового ціннісно-сміслового консенсусу, рефлексію позицій партнерів по діалогу як прояв «ми-переживання», рівноправності та взаємного визнання «суб'єктів звертання», «співчутливого розуміння» тощо [4].

Як засвідчив досвід діяльності Науково-дослідного Центру НАПНУ – ТНПУ імені Володимира Гнатюка, ґендерні компетенції як ключові життєві у контексті еґалітарної освітньої парадигми розвивають в особистості потребу і здатність до самопізнання і самовдосконалення, уміння будувати партнерські стосунки, бути конкурентоспроможною на ринку праці, утверджувати в приватному і соціальному житті демократичні засади. Ґендерна компетентність психолога та педагога –

це різновид професійних знань, які визначають його позицію в теоретичній, методичній та практичній фаховій діяльності. Ґендерні знання вчителя включають уявлення про: біполярний конструкт Ґендеру (поляризація маскулінності-фемінності як жорстка дефініція статевих ролей в патріархальній культурі); андроцентризм як традиція підпорядкованості жіночої статі та домінування чоловічої; еґалітарний (партнерський) конструкт Ґендеру; сексизм як упереджене та стереотипізоване ставлення; відкриту дискримінацію як практикування різних навчальних програм для хлопчиків та дівчаток; приховану дискримінацію як насадження Ґендерних стереотипів у змісті навчальних матеріалів; стереотипні уявлення про Ґендер у педагогів загальноосвітніх закладів [2; 3; 4].

Розроблені принципи Ґендерної освіти: науковість, об'єктивність Ґендерних знань як головної опори у розвінчуванні стереотипів; адекватність їх освоєння віковим можливостям студентів/студенток та їх майбутнім вихованцям; позитивізм і толерантність у ставленні до статей та міжстатевого спілкування; опора на власний життєвий досвід індивіда, критичне осмислення засвоєних настанов щодо життя в статі; суб'єктна позиція (позиція актора) як умова активізації Ґендерного самовизначення та саморефлексії в учбовому діалозі; розвінчування статевих стереотипів; рівноцінність «чоловічого» та «жіночого» начал в аналізі дидактичного матеріалу, відмова від стратегії маргіналізації жіночого як другорядного [1]. На їх основі у вузі читаються курси з Ґендерної проблематики, впроваджено Ґендерні модулі.

Одним із завдань є забезпечення майбутніх педагогів вираженою науковою інформацією про принципи Ґендерної організації та функціонування різних сфер людської життєдіяльності. Слід зазначити, що наукові дослідження з проблем Ґендеру мають ґрунтуватися на вивірених принципах, розроблених і схвалених провідними науковими центрами Ґендерних досліджень. Порушення цих принципів може спричинити науково некоректні висновки навіть палких прихильників Ґендерної рівності. Найчастіше зазнають порушень принципи статевої парності вибірки дослідження. Має братися до уваги етнокультурна специфіка контингенту досліджуваних чоловіків і жінок. Використання методів математичної статистики для обробки експериментальних даних, обчислення довірчих інтервалів тощо дає змогу виявити об'єктивні тенденції, уникнути хибних умовисновків [2; 4].

Вагомим чинником ефективної реалізації проекту «Ґендерний мейнстрімінг у вищих навчальних закладах України» вважаємо партнерську взаємодію студентів/студенток та викладачів/викладачок у реалізації соціально-важливих проектів різного рівня. Це діяльність спільного з НАПН України Науково-дослідного Ґендерно-освітнього центру ТНПУ, яка була спрямована на розробку і методологічне обґрунтування засад Ґендерного підходу та його імплементації у соціогуманітарний простір «навчальний заклад-родина-громада»; це

соціальне партнерство з місцевою владою (проект «Тролейбус Щастя», «круглі столи» щодо обговорення проблем, пов'язаних з ґендерною нерівністю у контексті Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року; долучення до проведення акції Міжнародної кампанії «16 активних днів проти ґендерного насилля»; спільне проведення із Сумським державним університетом та ГО «Жіночий консорціум України» соціологічного опитування «Дослідження громадської думки з питань участі жінок у політичних процесах» (в рамках проекту: «Побудова жіночого політичного лоббі в Україні», ініційованого Жіночим консорціумом України за підтримки Фонду демократії ООН – The United Nations Democracy Fund); поширення ґендерно-чутливих практик на різних ланках освіти: ДНЗ – початкова школа – середня школа – вуз та навчально-методичних матеріалів тощо.

Ґендерний дискурс наукових та прикладних досліджень у контексті людиноцентричної парадигми дає змогу окреслити перспективи світоглядного потенціалу гуманітарної освіти та її паритетності задля прогностики вирівнювання можливостей самореалізації нової генерації громадян України в умовах євроінтеграції та формування еґалітарного світогляду (ґендерної компетентності, ґендерної чутливості та ґендерної толерантності) у студентській молоді як демократичних стратегій мислення на шляху забезпечення національного механізму ґендерної державної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ґендерна освіта : теорія та практика: навчальна програма з інтегровачного курсу для студентів педагогічних вузів / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді // Ґендерні стандарти сучасної освіти. Збірка рекомендацій. – Частина 3. – К., 2011. – С. 9–72.
2. Говорун Т. В. Ґендерна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
3. Ґендерні дослідження: прикладні аспекти : монографія / [В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін.] ; за наук. ред. В. П. Кравця. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 448 с.
4. Кікінежді О. М. Ґендерна ідентичність в онтогенезі особистості : монографія / О. М. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 380 с.